

ФОРМИРАНЕ НА ПРЕДСТАВА ЗА РАЗДЕЛНО СЪБИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИ В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Ваня Петрова*, Антоанета Витанова**

*Тракийски университет, педагогически факултет, 6000 Стара Загора, България,
vanja_p@abv.bg

**ЦДГ №3 "Ян Бибиян", 6000 Стара Загора, България, awita@dir.bg

РЕЗЮМЕ

В изследването се разглеждат особеностите на процеса на изграждане и обобщаване на детските представи за разделно събиране на отпадъци в контекста на екологичното образование и възпитание в предучилищна възраст. Направен е опит да се открие методическото своеобразие на разглеждания проблем, формите и съдържанието на педагогическо взаимодействие в детската градина. Внимание се обръща на стратегии за повишаване на детската активност в процеса на опознаване на околната среда и осъзнаването на ролята на човека за нейното съхранение.

Разделното събиране на отпадъци е екологична стратегия, която подпомага рециклирането на суровините. Но в представеното изследване не се разглеждат технологичните аспекти на проблема, а в каква степен в предучилищна възраст е възможно да се формира представа за този процес.

Идеята и практиката на разделно събиране на отпадъците е широко разпространена в Европа като един ефикасен начин за изграждане на обществено съзнание за екологична отговорност. Като действие, което се извършва всеки ден и засяга рутинни страни на нашия живот, то подпомага установяването на постоянни модели на поведение. Разделянето на отпадъците изостря чувствителността на хората към проблемите на околната среда. Според много изследователи на обществените явления то полага началото на учебен процес, като кара хората повече да пригаждат ежедневните си действия към екологичните норми и ги окуражава със своите действия да се чувстват значими и способни да допринесат за опазването на околната среда.

Гражданите на Европа вярват, че рециклирането и оползотворяването са най-добрите концепции за елиминиране на отпадъците. В Германия девет от десет домакинства разделят отпадъците си, (3) в Швеция 81 процента (4), а в Испания 73 процента. (5) В Норвегия проучвания на общественото мнение показват, че около 60 процента от хората вярват, че разделянето на отпадъците и рециклирането им са важни за околната среда (6).

Активното разделяне на отпадъците е метод на екологичното образование. Това доказва проучване на Sofremca-Sociovision във Франция, където обществото приема факта, че чрез извършване на прости действия може да се въздейства положително на околната среда. Според проучването, въвеждането на разделно събиране на отпадъците в една община се оценява като успешен проект с положително въздействие върху околната среда, който съдейства разделянето на отпадъците и рециклирането на опаковките да се установи трайно като модел на действие сред общността, като по този начин се създава и рамката за управление на устойчивия затворен кръг на рециклирането. Същевременно се насърчава поведение, съзвучно с идеите за устойчиво развитие в колективното съзнание (7).

В предучилищна възраст идеята за разделно събиране на отпадъците може да се разглежда като елемент на екологичното образование и възпитание на децата. Както е известно, целите на предучилищното образование са насочени към спецификата на ключовите европейски компетенции в детството и при тяхното систематизиране

ориентирането в природния свят и екологосъобразното поведение в обществото се нарежда на трето място сред осемте ключови компетенции. (1)

В образователни направления „Социален свят” и „Природен свят”, както и в „Конструктивно-технически и битови дейности” в отделните ядра могат да се открият редица стандарти, които се свързват с екологичната идея и разделното събиране на отпадъците.

В процеса на формиране на представа за разделно събиране на отпадъците важна роля имат принципите на формиране на екологична култура в предучилищна възраст. Според Е. Янакиева това са: принцип за непосредствен контакт с природата, принцип за интеграция на естественонаучното и естетическото познание, принцип за културосъобразност (2). Разноцветните контейнери, които децата виждат, създават предпоставка за възникване на интереси. Разкриването и обосноваването на смисъла и значението на разделното събиране на отпадъците, демонстрацията и възможността за лично участие приобщават децата към идеята и към действието. Преходите между практически дейности на терен и моделиране в педагогическите ситуации подпомагат процесите на асоцииране и затвърдяване на знанията за цветовете на кофите за отделните материали. Възможни са комплекс от игри с очертаване на 3 кръга: (жълт, син и зелен) и „събиране” на отпадъците за закрепване на асоциацията цвят - материал.

В процеса на планиране и организация се осъществяват и трите вида цели на педагогическото взаимодействие:

- **цели за стимулиране на преживяванията** като преживяване на положителни чувства от съприкосновението с природата, удовлетвореност от собствената дейност за съхранение на природните ресурси, осъзнаване на значимостта на собствената дейност за природата и за другите хора.
- **познавателни цели** като систематизиране на представите за различни видове материали, осмисляне на значението на гората и на дървения материал, изграждане на представи за повторно използване на суровините.
- **цели за преобразуване на дейността** като формиране на умения за разпознаване на различни видове отпадъци (хартиени, стъклени, пластмасови и метални) и разделното им събиране.

В процеса на педагогическо взаимодействие се реализират и трите степени: възприемане, изразяване и изпробване. Методите са разнообразни – наблюдение, разглеждане, беседа, обяснение, моделиране, демонстрация, групово решение, мозъчна атака, групиране, дидактически и симулативни игри.

Установяването на съдържанието и обема на детските представи за разделно събиране на отпадъците се извърши по следните критерии:

1. Способност за разпознаване на обекти, свързани с разделното събиране на отпадъците - контейнерите за разделно събиране, различни материали – стъкло, хартия, пластмаса и метал.

2. Познаване и осмисляне на значението на разделното събиране на отпадъци за оползотворяване на суровините и за опазване на природата.

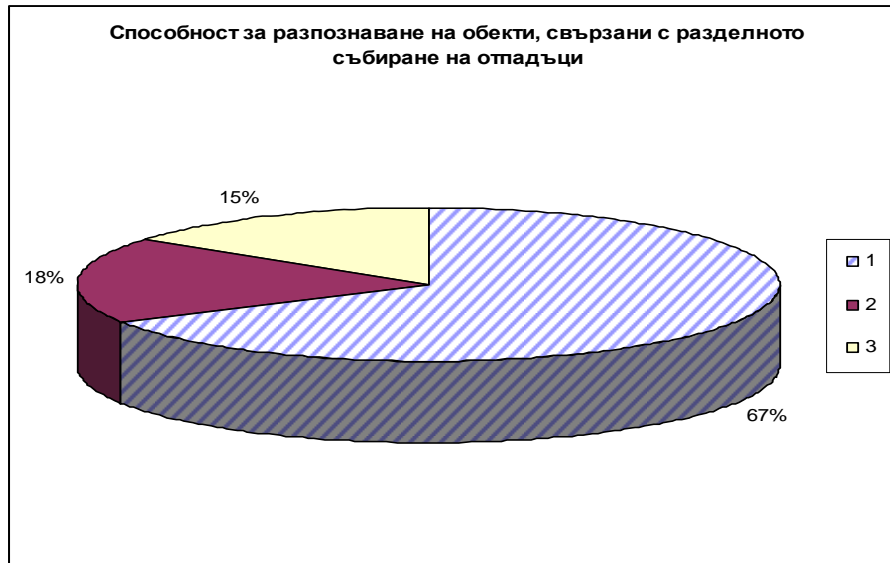
3. Познаване на разпределението на материалите според цветовете на контейнерите.

Чрез диагностично интервю се изследва умението на детето да идентифицира процеса на разделно събиране чрез възприемане на визуални стимули /обекти/, свързани с този процес- на картина и в познавателна ситуация.

Изследвани са 27 деца на възраст 6-7 години, едно от които е със СОП.

Резултатите от изследването по посочените критерии са следните:

Критерий 1. Способност за разпознаване на обекти, свързани с разделното събиране на отпадъци.

Фиг.1

■ - 67% са децата, които са изградили тази способност. Имат устойчивост на представата за три кофи с различни цветове и веднага ги разпознават като им отдават първостепенно значение при описание на сюжетна картина /изображение/.

Пример:

Б.Б. – “Виждам трите цветни кофи на фирма “Екопак”.

Д.Д. – “Виждам цветни кофи. Те са за разделно събиране на отпадъци. Момченцето казва на приятелката си да хвърли боклучето в синия кош.”

■ - 18% от децата разпознават обектите /контейнерите/ за разделно събиране, без да осмислят процеса на разделно събиране.

■ - 15% са децата, при които липсва трайна представа. Не се разпознават трите кофи като специфичен обект, въпреки че се споменават /свързват се с емоционални преживявания/ (Фиг.1).

Критерий 2. Познаване и осмисляне на значението на разделното събиране на отпадъци за оползотворяване на суровините и за опазване на природата

Фиг.2

■ - 59% от децата посочват разделното събиране като екологичен фактор за съхранение и опазване на природата.

Пример:

А.П. – “Събираме разделно, за да е чиста природата, за да няма навсякъде боклуци. За да не използваме дърветата и да не ги режем.”

М.К. – “Ако отпадъците са в една кофа, ще отидат на сметището и почвата ще се замърси.”

■ - 22% от децата свързват разделното събиране с определени задължителни правила и норми.

Пример:

М.Г. – “Събираме разделно, защото така трябва.”

А.Г. – “Разделно събираме, за да е чисто.”

■ - 19% от децата не осмислят разделното събиране като фактор за съхранение и опазване на средата (Фиг.2).

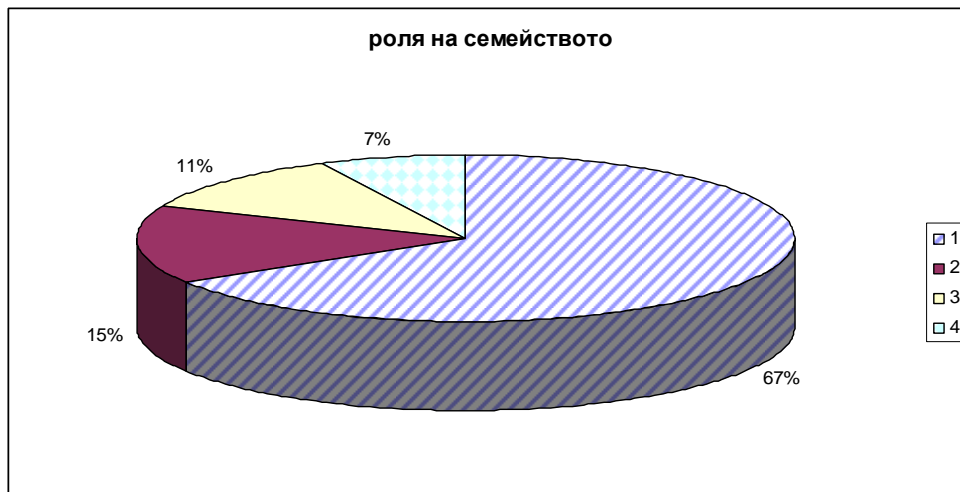
Критерий 3. Познаване на разпределението на материалите според цветовете на контейнерите.

Фиг.3

- - 85% от децата знаят в кой цвят контейнер какъв вид отпадък се изхвърля.
- - 15% - не знаят това. (Фиг.3).

В рамките на проведеното изследване се установи и ролята на семейството за поощряване на практическите действия на детето за разделно събиране на отпадъците.

Фиг.4

- - 11% от децата в сътрудничество с родителите системно събират разделно.
- - 15% от децата заедно с родители извършват събиране на отпадъци разделно в подходяща ситуация.

Пример:

В.Д. – “Ако навън хапваме нещо, опаковките изхвърляме в такива кошове.”

Х.М. – “Понякога само изхвърляме неща в цветните кошчета.”

■ - 7% от децата съобщават за разделно събиране на отпадъци, без това да отговаря на истината.

▣ - 67% от децата в семейството не събират разделно (Фиг.4).

Наличието на цветни контейнери се възприема като еталон и задължително условие за разделно събиране и у дома.

Д.Д. – “Не събираме разделно, защото къщи нямаме такива кошчета.”

Изводи:

1. В предучилищна възраст е възможно да се формират представи за разделно събиране на отпадъците. Процесът е тясно свързан с наличието на цветни контейнери в жизненото пространство на детето.

2. В детската представа за разделно събиране на отпадъците доминиращ е образа на трите кофи и той е дотолкова от първостепенно значение, че не се търсят други ориентири - например опора в текста за грамотни деца или в контекста.

3. Повече от половината деца са в състояние да обосноват смисъла на разделното събиране на отпадъците като го свързват с повторната употреба на суровините и запазването на природните ресурси.

4. Наличието на цветни контейнери се възприема като еталон и задължително условие за разделно събиране и у дома.

5. Екологичното отношение към природните ресурси се утвърждава като ценност в детското съзнание.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гюров, Д. Национална програма за предучилищно образование (проект)
2. Янакиева, Е. Аз съм потокът, а ти – реката, в която се вливам (за екологичното образование на децата от предучилищна възраст) Димант, 2000, 43-49
3. www.gruener-punkt.de
4. www.repa.se
5. www.ecoembes.com
6. www.materialretur.no
7. www.ecoemballages.fr